

Heemkundekring "Sint Achten op Boeckel"

De geschiedenis van de Kluis.

Publicatie "De Wanmeule" nummer 4

8 februari 1991

De eerste kluis (1694-1734).

De eerste kluis (1694 - 1734) werd gebouwd door Rector Aldenhuijzen in de Haenenkamp, ten noorden van het huidige processiepark, achter de huizen van v.d. Aa en Bouw. De kluis/kosterwoning werd gebouwd omdat Rector Aldenhuijzen een vaste koster nodig had in verband met de toename van de bedevaarten. Hij werd betrokken door de Gemertse kluisenaar en Derde Ordeling broeder Hogardus Verhofstad. Later woonde er met hem een andere kluisenaar samen namelijk broeder Cornelis Janssen uit Zeeland. Deze broeders worden door de broeders van Padua als hun voorlopers beschouwd. Daniël de Brouwer en zijn medebroeders hebben het verband met Hogardus en gezellen erkend, door hen in hun schrijven van 1741 "onse voorsaeten" te noemen, zoals de broeders nu nog het verband erkennen door Huize Padua als "kluis" te betitelen.

In de tijd dat broeder Hogardus kluisenaar/koster was in Handel, had Daniël de Brouwer zich met enkele medebroeders als kluisenaar/koster gevestigd in Zeelst. Ze hadden daar een huisje betrokken op de grens van Meerveldhoven (nabij Eindhoven), vlak bij de kapel van Onze Lieve Vrouw ter Eik. Achteraf is moeilijk te zeggen, wat zijn motieven waren. De Derde Orde maakte geen tijd van grote bloei door en het land wemelde ook niet van de kluisenaars. Er was een zekere opleving van het kerkelijke leven. Sedert de inval van de Fransen in 1672 kenden de katholieken wat meer vrijheid. In Meerveldhoven had men het miraculeuze beeld van Onze Lieve Vrouw weer uit de schuilplaats gehaald en ter verering in een provisorisch bedehuisje neergezet, dat later in 1683 nog vergroot werd. Er kwamen toen al weer veel bedevaartgangers uit de omgeving naar Meerveldhoven. Er was een sfeer waarin Daniël de Brouwer zich blijkbaar goed thuis voelde. Hij vestigde zich als koster in een huisje bij de kapel en kreeg twee volgelingen. Dat was het begin van wat later de congregatie van de broeder Penitenten zou worden. De drie maakten ieder jaar te voet een bedvaart naar Maria's heiligdom in Handel. Het is dus goed mogelijk dat Daniël broeder Hogardus kende. Deze broeder Hogardus was op 28 oktober 1664 geboren te Gemert en was koster in de kapel onder de Rectoren E. Cillis (1695 - 1718) en B. Luyten (1718 - 1754). Hij overleed op 56-jarige leeftijd op 11 november 1720. Hij is als enige broeder begraven in de kapel te Handel. Op 1 juni 1937 werd zijn geraamte, bij werkzaamheden aan de vloer van de kapel, aangetroffen in zijn graf zoals de broeders van Padua tot op de huidige dag nog begraven worden:

met een lauwerkrans om de slapen en in een pij met koord. Op 12 mei 1939 is een grote zerk geplaatst op het graf van broeder Hogardus, die begraven is in de middengang van de kapel.

Keren we terug naar broeder Daniël. Rector Luyten had na de dood van broeder Hogardus snel een nieuwe koster nodig. Dat Handel een bloeiende bedevaartplaats was kunnen we lezen in het "Journal" dat de Rector bijhield. Hij schrijft daarin dat op het feest van Maria Boodschap, 25 maart 1718 "een groot Concours van menschen" geweest is en hij, samen met twee Minderbroeder van Megen en twee van Venray, een Dominicaan van Mechelen en vier wereldheren uit de buurt, twee dagen lang "gestaedelijck" heeft biechtgehoord. Op tweede Pinksterdag van datzelfde jaar begon men reeds 's nachts om half twee en werd ook buiten de kapel, in de vrije lucht, communie uitgedeeld. Op 15 augustus 1719 worden er gedurende het octaaf van het feest Maria-ten-hemelopneming negenduizend heilig communies uitgereikt.

In 1722 laat Daniël zich overhalen om in Handel het kosterschap van de kapel op zich te nemen. Het was er veel drukker en de vrijheid was er groter dan in Meerveldhoven. Daniël hield van orde op zaken. Alle overeenkomsten, aankopen en werkverhoudingen laat hij contractueel vastleggen. Zo ook op 1 januari 1723 als hij een contract sluit met Rector Luyten in verband met de bediening van de kapel. Dit contract luidde aldus:

Condiën tusschen mij en B. Luyten Duitsch Ordens Priester, tot Handel en tusschen Broeder Daniël de Brouwer aangaande de bediening van de Kapel als Koster, wederzijds aangegaan in het jaar 1723 den 1 Januarij.

Ten eerste zal dagelijks eenen Broeder of twee, welke tweede nochtans zal wezen de liefdes van Broeder Daniël tot dienst zijn van de Kapel, tot welk einde hij zal gehouden zijn de Missen te dienen of jongens daartoe bekwaam te maken, zoo daar jongens zijn, omdat de priester behoorlijk kunnen bediend worden.

Ten tweede zullen de Broeders gehouden zijn, te letten dat de Kapel altijd met Hostien of Misbrood voorzien zij, omdat derhalve geen confusie geschiede.

Ten derde zullen zij gehouden zijn de Kapel schoon en rein te houden met stoffen en vegen, zoo aan de glazen, de muren, als het gewelfzel, en bijzonder de Autaren opdat alles net en zindelijk zij, gelijk als zulks betaamt en de eer van Gods huis vereyscht; maar den vloer moeten zij niet keren.

Ten vierde zullen zij gehouden zijn de Autaren te versieren met bloempotten, en veranderen de paramenten en schoone dwijlen te leggen, alles naar behoren.

Ten vijfde zullen zij in alle voorvallen gehouden zijn het voordeel van de Kapel te zoeken, gelijk hun eigen.

Ten zesde zullen zij getrouw en regtvaardig zijn.

Ten zevende zullen zij volgens oud gebruik genieten, voor hun jaarlijksch gehalt 20 guldens, en op die dagen als zij dienen bij de pastoor gaan eten en drinken zoo en gelijk het de gewoonte is.

Den inhoud deze condiën zoals ik B. Luyten Duitsch Ordens Priester in het jaar 1723 den 1 januarij met Broeder Daniël de Brouwer heb ingegaan, is in het Jaar 1731 aan Zijne Hoogvorstelijke Eminentie overgegeven geweest, ten einde om van haar geratificeerd te worden, maar zulks niet

geschied zijnde, zoo is het dat wij bovengezijde conditie opnieuw hebben aangenomen, en wederzijds verplicht om die ten alle tijden getrouwelijk na te komen; in oorkonde der waarheid hebben wij dezelve condities eigenhandig ondertekend den 1 Januarij des jaars 1732. Was getekend B. Luyten D.O.P. tot Handel Br. Daniël de Brouwer.

Met z'n drieën betrekken ze de kluis/kosterwoning van de overleden broeder Hogardus. Handel maakte deel uit van de commanderij Gemert waar sinds 14 juni 1662 de katholieke godsdienst weer vrij beoefend kon worden. En al stond in het verdrag van die datum tussen de commandeur van Gemert en de Staten Generaal opgenomen dat "geenerhande Cloosters van geordende Priesters, Monniken of andere Religieuzen aldaar sullen worden aangesteld". Daniël de Brouwer en zijn gezellen waren priesters noch kloosterlingen. Zij beschouwden zich als eenvoudige leken, die broederlijk samenwoonden en die zich bij contract, dat zij op nieuwjaarsdag 1723 met de Rector van de Mariakapel gesloten hadden, verplichtten hun "Cluyske" op eigen kosten te onderhouden en de aanpalende gronden te zullen verbeteren "opdat het altijd kan blijven eene plaetse dienlijck voor godvruchtige menschen, die in de eensaemheid Godt aldaer sullen dienen".

Alle activiteiten die de broeders in Handel ontwikkelden vormen een te smalle economische basis voor het in stand houden van de kluis en ze begonnen onderwijs te geven aan de jeugd, naar het schijnt met groot succes. Twee jaar na hun aankomst in Handel is er al sprake van een verzoek waarin gevraagd wordt of er nieuwbouw gepleegd mag worden zowel ten gunste van de broeders als van de scholieren. Niet duidelijk is of er in dat jaar al school gehouden werd of dat er hier sprake moet zijn van een toekomstige school. De school zou er wel komen, maar de plannen van de kluisbewoners werden angstvallig in de gaten gehouden door de commandeur van Gemert vanwege het feit dat er toch vooral geen wrijving met de Staten zou mogen ontstaan over de status van Daniël en zijn gezellen. Een school met katholiek onderwijs dat bovendien gegeven werd door lieden in een uniform monarchaal habijt zou het verdrag van 1662 op de tocht kunnen zetten. Het mag dan ook nauwelijks toeval heten dat in 1731 Daniël de Brouwer op het kasteel van Gemert werd ontboden om aan de Landscommandeur van de Duitse Orde, Hugo von Schönborn, Kardinaal van Alden Biesen, uitleg te geven over de manier van leven van de broeders en de wijze waarop zij het onderwijs aan de jeugd dachten vorm en inhoud te geven. De Landscommandeur werd gerustgesteld en verleende zijn "nihil Obstat": De broeders konden wat hem betrof hun gang gaan. Bij de lokale overheid bleef, zij het onderhuids, een onbehaaglijk gevoel achter.

Over de ze eerste kluis wordt in 1722 geschreven: "en klein vervallen huysken met een bijliggend hofken Duyds Ordensgrond". In 1734 was het gebouwtje geheel bouwvallig en er is niets van overgebleven.

.....
Foto uit 1912. De broeders wandelen met de patiënten richting Handel. Aan de rechterkant de oude schansmuur vóór de oude Kluis. Achter de muren twee gebouwen, namelijk het Joseph paviljoen en op de achtergrond de nieuwe kerk. Aan de linkerkant van de weg, nog net zichtbaar, villa "De Hanekamp", toentertijd woonhuis van de geneesheer directeur.
.....

De tweede kluis (1734-1742).

(Bloemendaal 1734 - 1742)

Toen het kluisje van de Haenenkamp onbewoonbaar was geworden koos broeder Daniël in 1732 een ander terrein in de buurt, dat “het goed Strijbos” heette. Het was een stuk grond, bouw- en weiland, ongeveer twee loopensen of 40 aren groot. De plek is gelegen achter de tegenwoordige boerderij van P. Lathouwers, dus zowat halweg tussen de kapel te Handel en Padua. Broeder Daniël kocht daar “een stuck landt en heyde” om er “op hunnen eiggen grond te timeren soo voor de broeders als scholieren...”. Deze koop werd mede mogelijk gemaakt door de stijgende inkomsten van de kostschool. In 1734 werd de eerste steen gelegd door de pastoor van Nuenen en Gerwen, de Eerwaarde Heer Coolen; later Deken van het Dekenaat Helmond. Bij het huis bouwden ze ook een brouwerij en een gebouw om waskaarsen en ex-voto's van was te maken. Hun succes wekte de afgunst van de neringdoenden in Gemert, vooral van de brouwers, die een proces tegen de broeders aanspanden bij de Heer van Gemert. De brouwers verloren dat proces. Maar de plagerijen gingen wel door.

Een jaar na de bouw traden 2 nieuwe leden toe. Gevoelig voor politieke sentimenten beseften de broeder dat het geheel, nieuwbouw en 5 bewoners in plaats van 3, in de ogen van buitenstaanders, steeds meer op een regulier convent zou gaan lijken. Daarom werd er, nu ten overstaan van de Drost en Schepenen van Gemert, nogmaals een testament opgemaakt. Hierin werd duidelijk gesteld dat de vijf bewoners een profane broederschap, in gemeenschap van goederen levend, wilden zijn. Als ze geen opvolgers zouden hebben dan moesten hun bezittingen worden overgedaan aan de Derde Ordelingen van Oosthoven of aan de ammen van de commanderij Gemert. Ondanks bovenstaande omschrijving bleef bij de Gemertse bevolking wantrouwen heersen. Tot een openlijk conflict kwam het niet, maar wrijvingen waren er zeker. In een schrijven van de broeders aan de Landscommandeur heet het dat de meeste problemen ontstonden in 1740 toen zij op Bloemendaal bier gingen brouwen. De bierbrouwers van Gemert vreesden concurrentie. Uit dit alles blijkt dat men hen in Gemert liever kwijt dan rijk was. In dezelfde brief geven ze de volgende beschrijving van deze 2de kluis: “Zijnde het huis nu groot tien voeten hoog aan de zijdemuren en met stroo slegtelijk gedekt”. Toch ontving het de deftige naam “Bloemendael” en werden de broeders nog vele jaren “broeders van Bloemendael” genoemd. Er is een schilderij (in Huize Padua) waarop deze 2de kluis te zien is met op de achtergrond de Bedevaartskapel.

Zo hield de tweede kluis op kluis te zijn. Ze werd verhuurd en in 1797 verkocht, samen met 23 loopense land. Tot 1833 namen de broeders het kosterschap waar in de genadekapel; toen bracht Rector Coppens een eigen huisknecht mee, die voortaan kosterde.

In de loop van de 19de eeuw brandde de oude kluis af, alleen de kelder bleef over, totdat in 1909 de vernieuwde oude kluis weer geheel afbrandde.

De derde kluis.

In 1741 kozen de broeders, toen acht in getal eieren voor hun geld en vestigden zich in Boekel in het vrije land van Ravenstein. Met toestemming van Karel Philip, heer van Ravenstein, begonnen zij in 1741 met de bouw van een nieuwe kluis, waarvan de eerste steen gelegd werd door Pastoor Wijnants uit Boekel. In 1742 betrokken zij het nieuwe gebouw. Zij noemden hun nieuwe woning ‘Padua’, later zou deze naam uitgebreid worden tot ‘Huize Padua’. Deze derde kluis lag ‘op de uysterste paalen van Boekel, opdat sij mogte blyve naby de capel van onse lieve vrouw in Handel’.

De broeders brachten hun brouwketels en kaarsmakersgereedschap mee en brachten het onder in de nieuwe gebouwen. Hun voornaamste taak was echter het onderwijs: 'Oock jonge kinderen in kost ende dranck aannemen en in lesen en scrijven oefende'. De leerlingen werden ook onderwezen in het Frans, maar de hoofdzaak was dat zij gevormd werden tot goed katholiek jongens. Velen van hen waren afkomstig uit de 'Hollandse grensstreken' waar de openlijke beleving van de katholieke eredienst verboden was en waar katholiek onderwijs nauwelijks mogelijk was. Een regelmatige kerkgang werd dan ook voor de vorming van deze jongens als onontbeerlijk beschouwd. Het was voor de broeders een hele opgave om elke dag drie kilometer heen en drie kilometer terug naar de kerk van Boekel af te leggen om de H. Mis te volgen. Op 25 juli 1745 stierf Broeder Daniël, de stichter van de congregatie, ruim 71 jaar oud. Daniël was een vrome, pientere, stipte en daadkrachtige man geweest. Daarbij was hij een goed organisator en een ondernemend zakenman. Op het einde van zijn leven stond hij aan het hoofd van een broederschap van neggen leden die samen als achtergrond van het kosterschap in Handel, een welvarende onderneming dreven op een groot stuk eigen grond. Het laatste wat Daniël de Brouwer deed was van zijn instituut een soort vereniging maken met eigen statuten voor een goed geregelde samenwoning waarin de algemene vergadering van de broeders het laatste woord had. Ze waren geen religieuzen, ze hadden geen geloften, daarvoor had Daniël de Brouwer waarschijnlijk de vrijheid te lief. Hij was een groot man. Maar een portret is van hem niet bewaard gebleven en wat voor een mens hij eigenlijk was is niet meer te achterhalen.

De bediening door de broeder van de kapel te Handel.

De bediening van de Handelse kapel bleven de broeders aanhouden. Ze bleekten in die tijd de was, maakten kaarsen goten verschillende figuren uit was zoals amen, hoofden, benen, koeien en schapen enz. die verkocht werden op bedevaartsdagen aan hen die ze wilden offeren in de kapel. Ook bakte ze hosties voor verschillende kerken. Toen in 1833 Rector Coppens in Handel benoemd werd en later onder Rector de Wit, bleef broeder Johannes als zanger dienst doen in de kapel totdat hij zich wegens ouderdom en ziekte moest terugtrekken. Broeder Lambertus bleef op verzoek van de koster de was in de vormen gieten om deze te verkopen aan bedevaartgangers. In 1858 werd hij wegens ouderdom van die taak ontheven.

Gezien vanaf het Capucijnen klooster. Links het eerste paviljoen 1836. Alles is gesloopt, op de oude Khuis na

De eerste rector van de kluis te Boekel (1835).

Tot nu toe hadden de broeders geen kapel of bidplaats, daarvoor werd de eetzaal gebruikt. Om een aantal redenen wilde men graag een eigen kapel. Ten eerste nam het aantal broeders en kostheren/patiënten steeds meer toe. Op de tweede plaats was de afstand naar de kerk te Boekel en zelfs naar de kapel te Handel te groot om regelmatig deel te nemen aan de H. Mis en andere godsdienstoefeningen. Ten derde wilden de broeders graag een eigen priester hebben voor geestelijke bijstand en leiding. Op 5 augustus 1835 was een kamer tot kapel ingericht en door de pastoor van Boekel, W. Roeffen, ingezegend. De eerste H. Mis werd er opgedragen door Rector Bijl. In 1838 werd besloten oostwaarts van de kluis een kapel te bouwen, die op 23 juli 1839 werd ingezegend. De mensen uit de omgeving mochten in deze kapel ook de diensten komen bijwonen. Hieraan is wellicht toe te schrijven dat later de Capucijnekerk door het volk betiteld werd met de naam kluis. Op 2 augustus 1847 was er een nieuw gebouw gereed bestemd voor de kostheren - priesters. Dit zogenaamde 'Heerenhuis' lag op Gemerts grondgebied.

Begraafplaats en begrafenisrecht.

In 1847 kreeg Huize Padua een eigen kerkhof en werd zo gescheiden van de parochie Boekel. Tot dan toe werden de overledenen begraven op het kerkhof te Boekel. Tevens werd met goedvinden van pastoor en kerkbestuur van Boekel door de Bisschop machtiging verleend om in de kapel de uitvaarten te houden voor allen die in Huize Padua stierven en om er de Paasplicht te vervullen.

Vroege tuin de broeders..

Op de plaats waar het Herenhuis en later het Capucijnerklooster gebouwd werden hadden de broeders eerst een uitgestrekte tuin, beplant met allerlei sier- en vruchtbomen. Het geheel was doorsneden met prachtige wandelpaden en omgeven met hagen en piramiden waarin op kunstzinnige wijze allerlei figuren waren uitgeknipt. Op de plaats van het Herenhuis liepen 2 mooie lanen, aan het einde waarvan zich een groot uitgeknipt kruis bevond. Hier omheen wandelend kwam men in een zomerhuis, waarin de 2 lanen samenliepen. Dit zomerhuis stond ongeveer op de plaats waar het koor van het vroegere Cappucijnerklooster was. De tuin was rondom afgesloten met een hoge haag waarachter, ongeveer waar de refter van de Capucijnen was, een treksloot liep. Aan de straatzijde had men in de haag een kruisbeeld geplaatst wat zeer de aandacht trok.

De kleding van de broeders.

Tot de komst van de Capucijn pater Petrus droegen de broeders een zwart habijt, zonder kraag, maar met een afzonderlijk wit boordje. De mouwen van het habijt waren opgeslagen. Boven aan de voorzijde werd het habijt met haken en ogen gesloten. Verder naar beneden was het dichtgenaaid. Zij droegen ook een koord om de lendenen en een rozenkrans aan hun zijde. Over het habijt hing een zogenaamd scapulier, ter breedte van de schouder bijna over de volle lengte van het habijt. Dit scapulier bedekte de haken en ogen en ook de zak die in de voorkant van het habijt was gemaakt. Het habijt, het scapulier en het witte kraagje, dat men over het gewone boordje spelde, werden alleen in de kapel gebruikt tijdens het bijwonen van de Heilige Diensten, gedurende het H. Officie en bij buitengewone

gelegenheden. Tijdens het werk bestond hun kleding uit een soort toog, die tuniek werd genoemd en verder droegen zij een kort scapulier en een koord. In het begin van 1849 werden door pater Petrus veranderingen aangebracht in de habijten. De kraag werd aan het habijt vastgemaakt, het witte boordje werd afgeschaft en het scapulier werd vervangen door een mantel.

De levenswijze van de broeders.

Deze was zeer streng. Ze onthielden zich van vleesspijzen elke maandag en woensdag van de week en alle andere dagen waarop dit door de R.K. kerk voorgeschreven was. Verder werd er gevast op maandagmorgen, woensdag, vrijdag en zaterdag. Bovendien had men de gewoonte een sobere avondmaaltijd te nuttigen op de avond voordat men de volgende dag ter communie ging. Om 4 uur in de morgen stond men op om gezamenlijk de oefeningen van godsdienst te verrichten. Die bestonden uit het bidden der getijden van Onze Lieve Vrouw met de zeven Boetpsalmen, vervolgens de Litanie van alle Heiligen en het morgengebed. Daarna volgde de H. Mis. Van half 7 tot 7 uur was er een meditatie en om 10.30 uur werd er een bezoek gebracht aan het H. Sacrament en O.L. Vr. 's Middags om 1 uur bad men de Vespers en Completen, waaraan nog de Vespers der overledenen en de kruisoefeningen werden toegevoegd. Op woensdag verving men de kruisweg door de Trap. psalmen. Op de twee laatste dagen werden hierbij nog anderen oefeningen gevoegd nl. vrijdags de Litanie van het H. Hart van Jezus en zaterdags die van het H. Hart van Maria. 's Avonds om half zes waren er dan nog de Metten en de Laudens van Onze Lieve Vrouw en van de overledenen en een tweetal Litanieën. Na hun dagtaak legden de broeders zich pas ter ruste als ze eerst de hele rozenkrans hadden gebeden, de Litanie van O.L. Vr. en het avondgebed. Daar er voor de huishoudelijke werkzaamheden geen vaste orde bestond en alles slecht op gebruiken en overlevering berustte, was het begrijpelijk dat er vrij regelmatig enige veranderingen werden aangebracht. Door de toename van de werkzaamheden hadden de broeder behoefte aan wijziging van regels en constituties, hetgeen geschiedde op 7-2-1863. In april 1871 kregen de broeders verlot de geloften van gehoorzaamheid, armoede en zuiverheid af te leggen en werden ze officieel een Congregatie

De grindweg.

Tussen Huize Padua en de provinciale weg Helmond-Boxmeer lag een grindweg die door de goede samenwerking tussen pater directeur Alphonsus en Rector J. de Wit van Handel tot stand was gekomen. Voor die tijd kon men vanaf herberg "Pelgrimsrust" (in de volksmond "de Brier" genaamd) de Boekelse Kluis bereiken via een slechte zandweg. De nodige financiële middelen voor deze grindweg kwamen van Rector de Wit, Huize Padua, enkele notabelen uit Gemert en zelfs enkele Handelse boeren. De Handelse boeren stelden paard en wagen beschikbaar om alle benodigdheden voor de grindweg per as aan te voeren. In 1867 werd begonnen met de het aanbrengen van een leemlaag. Het eigenlijke werk had plaats tussen 1868 en 1896. Deze werkzaamheden geschieden onder het toezicht van het Gemeentebestuur van Gemert die echter geen enkele geldelijke bijdrage had verleend. Het onderhoud van de weg kwam ten laste van de Rector van Handel en van Huize Padua. In 1918 had de Gemeente Gemert de taak om de grindweg van Pelgrimsrust naar de Handelse Kluis te onderhouden.

Sloop- en renovatiewerk.

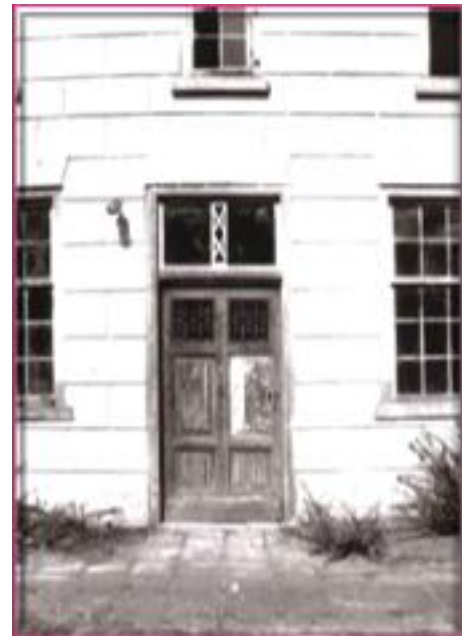
P. Loogman

Reeds vanaf de eerste verbouwingsplannen van "de Kluis" stond het vast dat er zoveel mogelijk gebruik gemaakt diende te worden van bestaande oude materialen. Dit had tot gevolg dat de sloop meestentijds handmatig moest gebeuren. Dankzij het goede weer, gedurende heel de periode van

sloop (en renovatie), kwam men ondanks bovenstaande opmerking toch niet achter op het tijdschema.

Frank van Lankvelt uit Venhorst, de uitvoerder van het bouwbedrijf L. van der Ven uit Veghel, heeft er mede op toegezien dat oude bruibare materialen ook inderdaad gebruikt werden. Deze bijdrage wil laten zien hoe in de praktijk van het afbreken en weer opbouwen aan dit voornemen gestalte is gegeven.

- Bij binnenkomst in de huidige hal ziet je meteen dat alle deuren daar een oude herkomst hebben. Acht deuren met eenzelfde ornamentiek zijn bewaard gebleven. De dubbele tussendeur van de voormalige sacristie en kapel is nu de tussendeur geworden van de hal naar de gang daarachter. De voordeur is echter geheel nieuw, maar het druiventrosornament hierop komt van de hier voor genoemde binnendubbeldeur. Bovendien is het oude slot van de oude voordeur ook in de nieuwe geplaatst. Beide dubbeldeuren zijn als het ware zo weer “oud en nieuw” tegelijk.
- Sloop en afbraak begint bij het dak. De dakpannen van “de Kluis” zijn natuurlijk bewaard gebleven en herbruikt, aangevuld met pannen van het St. Joseph-paviljoen met $\pm 20\%$ pannen van elders (gekocht van het sloopbedrijf Verbruggen te Erp). Ook het hout van de dakconstructie komt van het St. Joseph-paviljoen en “de Kluis”. Balken zijn weer als balk en kaphout hergebruikt, ofwel voor de zoldervloer, voor gordingen of als hoek- en kilkeper, nodig voor de dakconstructie.
- Van dak tot vloer zijn oude materialen verwerkt. Op de vloer liggen plavuizen van de Kluiskapel en oude plavuizen van de huidige kapel, broederlijk naast elkaar in gang, hal en kantineruimte. Men heeft ervoor gezorgd dat in de gang enkele plavuizen uit de Kluiskapel zo zijn gelegd dat je de slijtage van het in en uit de kerkbank gaan nog kan zien. Leuk detail om het oude in stand te houden! De plinttegels komen uit de eetzaal(refter) van “de Kluis”, aangevuld met oude tegels van elders.
- Opmerkelijk is het dat de funderingen gedeeltelijk op ± 30 cm. diepte liggen en op de zwarte teeltaarde, behalve die van de voorgevel, die op ± 90 cm. diepte ligt. Dat deze fundering dieper ligt hangt waarschijnlijk samen met het feit dat de oude bierkelder ten zuidwesten van de voorgevel lag. De ingang zou nu liggen bij de huidige garderobeplaats in de hal. De kelderruimte kon helaas niet bewaard blijven. Van de buitenmuren is $\pm 70\%$ bewaard gebleven. De gehele oostgevel is origineel en gerestaureerd met de aanwezige stenen of aangevuld met dezelfde soort van elders, welk óók gebruikt zijn voor de schoorstenen. In de gevel zijn vijf siergevelankers geplaatst. Jammer genoeg konden niet alle oude ankers herplaatst worden. Op één sieranker is een teken te zien dat misschien een “meesterteken” is van de smid die deze toen gesmeed heeft. Wie zal het zeggen.
- Eén van de kapelramen is verplaatst en ingebouwd op de plek waar het vroeger ook gezeten moet hebben, de drie kapelramen met oude roeden en spionkopraampjes waren van ijzer en nog in zulke goede staat dat ze na scouperen weer hergebruikt zijn. Hoe de kapel eruit gezien heeft is niet meer te zien. Wel is een gedeelte van het kapelgewelf bewaard gebleven zoals te zien is in de zetterij. Het stukadoorswerk hiervan is op de oude ambachtswijze hersteld. Niet meer te zien is een poer die onder de vloer van de kapel lag. Een poer is een blok van

metselwerk als steun voor de fundering. Waarvoor deze gediend heeft blijft een onopgeloste vraag.

- In “de Kluis” was veel turf verwerkt die bestreken was met kalk, gemengd met klei. Om iets van die turf te laten zien, is een gedeelte ervan in een kast op de 1^e verdieping verwerkt. Om zowel de turf goed uit te laten komen en tevens een stevige wand te hebben is de turf gemetseld en gevoed met een sterk kalkhoudende metselmortel.
- De restauratie: De indeling van “de Kluis” is grotendeels niet gehandhaafd kunnen blijven. In

gerenoveerde vorm is wel bewaard gebleven de gang, de eetzaal (althans kantine maar kleiner dan de oude eetzaal) een gedeelte van de kapel. Alle kozijnen zijn in oude stijl en in de oude stijlvorm gemaakt en op dezelfde plaats terecht gekomen als voorheen. De oude plafond ornamentiek van de refter is verloren gegaan. In eenvoudiger vorm is het weer teruggekomen op het plafond van de kantine. Tegen de binnenzijde van de buitenmuren is een muur gemetseld om heel het gebouw beter te kunnen isoleren,

te verstevigen en vochtdoorlaat te voorkomen. In de huidige hal is het trappenhuis geplaatst dat qua stijl aan de oude vormen is aangepast.

- De restauratieplannen zijn begeleid door monumentenzorg, met name de heer Van Uppelschoten. Samen met de enthousiaste architect, de heer Wolfs, kunnen directie en hoofd Technische dienst van Huize Padua, terugzien op een geslaagde restauratie. Het hele gebouw ademt weer de sfeer van vroeger, maar dan aangepast aan de eisen van deze tijd.

De kerk is gebouwd in 1839 in dezelfde stijl (met talrijke steunberen) als de meeste andere kerken uit de omgeving. Er is echter één verschil. De meeste kerken zijn gebouwd met het altaar naar het oosten gericht, maar de kerk van Padua staat net andersom. In de jaren

'60 toenzo wat alle kerken in Nederland vernieuwd werden ener een ware Beeldenstorm over het land raasde, ging dat ook aan Padua niet voorbij. Veel prachtige ornamenten werden verwijderd. De levensgrote heiligenbeelden werden verbannen naar de "oude Kluis". Lange tijd stonden ze door de kleine raampjes te kijken tot ze op een gegeven moment verdwenen waren. Tussen St. Jozefpaviljoen en de kerk kwam later het Broederhuis (zie geschiedenis van de kluis 1). Oorspronkelijk al begonnen met bouwen in 1923 werd de bouw pas laat in 1924 opgeleverd. In het begin wilde het werk niet vlotten, men kon de kelders niet droog krijgen. Weken achtereenvolgens moest er dag en nacht gepompt worden. Er stond een klein pompje (kattenkop geheten) midden op de weg; er was nog geen verharde weg naar Boekel. Zo pompte de kattenkop steeds maar water vanuit de kelders in de sloot die liep ter hoogte van het huis van drs. Baars. Voor de aannemer was het een financiële strop; hij ging dan ook prompt failliet. Volgens de wichelroedeloper lieper een waterader door de grond. In deze streek noemen ze dat "een wijst". Zodoende duurde het lang voor dat men echt met de bouw kon beginnen. Het duurde zo lang dat er ook nog een romance ontstond tussen een Broeder en een keetjuffrouw (zie op bladzijde 14 "De ballade van Broeder Adrianus"). Later werd het werk door een nieuwe aannemer voortgezet.

Overgenomen uit: *Psiegel*, maart 1981 door Jan van den Elzen

Omschrijving van de "oude kluis".

(zoals die opgenomen is in het register van de provinciale monumentenlijst, monumentnummer 9771; de omschrijving geldt slecht voor de buitenzijde van het gebouw, 12-01-1989

"Huis Padua" of "Oude Kluis" in 1742 gebouwd vanuit de Commanderie van Gemert ten behoeve van de Broeder Penitenten. In 1832 verbouwd en wat later uitgebreid tot verpleging van psychiatrische patiënten. Thans onderdeel van psychiatrisch ziekenhuis "Huize Padua". Het pand bestaat uit een rechthoekig blok (oudste deel) met een lage verdieping onder schilddak gedekt met pannen en schoorstenen op de nokeinden: haaks hierop - rechts, achter - staat de 19^e eeuwse uitbreiding (oorspronkelijke kapel) eveneens met lage verdieping en onder met pannen gedekt zadeldak tegen puntgevel aan de achterzijde. Gepleisterde voorgevel en rechterzijgevel zijn voorzien van getrokken voegen in blokvorm (de blokken op de hoeken risalieren) en zijn afgesloten met een geprofileerde gootlijst. In de voorgevel op de begane grond 4 getoogde vensters met vierdelige ramen voorzien van roeden evenwijdig aan de zijden van elk raamdeel, op de verdieping 4 getoogde tweedelige vensters met dito roedenverdeling, in het midden van de gevel een dubbele deur met hoog getoogd, vierdelig bovenlicht met dito roedenverdeling en links terzijde een lage getoogde deur met daarboven een klein venster met dito roede-verdeling. In de rechterzijgevel op de begane grond zes 25-ruits schuifvensters en een deur met bovenlicht op de verdieping in het oudste deel 4-ruits venstertjes en in het jongere achterste deel vijf halfronde ijzeren vensters met tandvorktracering. In de puntgevel van de 19^e eeuwse aanbouw drie ijzeren rondboogramen met kleine roede-verdeling en tandvorktracering in de kop, een blinde rondboognis, waarin het rechter venster oorspronkelijk gezeten heeft, en een 9-ruits zoldervenster. In twee gepleisterde gevels aan het binnenplaatsje drie getoogde vensters met kleine roede-verdeling, 4 -ruits vensters op verdiepingshoogte en twee deuren met bovenlichten.

De geschiedenis van Daniël de Brouwer.

Bart van de Ven

Als we in 1991 bij de heropening van "De Kluis" teruggaan in de geschiedenis dan zien we dat 270 jaar geleden en wel in 1722, ene broeder Daniël de Brouwer zich met nog twee medebroeders vestigt in een vervallen huisje de "Hankenamp" te Handel. Ze nemen daar het kosterschap van de bedevaartskapel waar.

Wie was die jongeling die op 7 februari 1674 te Hogeloon was geboren en in 1697 toetrad tot de lekenbroeders Obiaten te Hoogstraten, waar hij na een jaar noviciaat op 13 maart zijn professie aflegde en het opnameformulier ondertekende, niet met Daniël de Brouwer maar met Daniël Vervest uit Hoogheloon. Daarvoor en wel op 13 maart 1669 was deze Daniël reeds gekleed en een jaar later geprofest als lid van de derde Orde. Als een vurige vereerder en bijzonder godsvrucht tot O.L. Vrouw te Meerveldhoven aanvaardde hij in 1701 het kosterschap van haar kapel en betrok het

kloosterhuis tegenover de voormalige kerk op Pietersoek tussen Zeelst en Meerveldhoven (zie afbeelding)

Als nauwgezet lid der derde orde verwierf hij in zijn minzaamheid spoedig de achting en genegenheid van vrienden en bekenden en zo sloot een andere jongeling, te weten Peter Teurlings die geboren was in 1675 te Tilburg, zich bij hem aan. In 1715 voegde Petrus Moeskops, die geboren was te Eindhoven in 1691, zich bij hen. Beiden waren eveneens Derde Ordelingen. Ze woonden samen te Zeelst dichtbij de kapel. Aangezien niets zekerder is dan de dood en niets onzekerder dan de wijze van sterven, sloten zij reeds in het 1715 bij wijze van testament een contract van gemeenschap van goederen voor Notaris W. van de Hurk te Eindhoven met de bepaling dat “van alle die (goederen) geven laten ende maken de testamenteuren malcander wederkeerig over ende weder over ende sulcx den eerste aftlijvige aen lancxlevende van hen drije tot den leste tot incluijs volxomen Heer ende Meester”. Door deze gemeenschap van goederen en hun streven naar volmaaktheid was de kiem gelegd van het religieuze leven.

Keren wij terug naar Daniël de Brouwer die de akte ondertekende met Daniël Vervest uit Hoogeloon, dan moeten wij aannemen dat de Brouwer een bijnaam moet zijn geweest die aan een beroep verbonden was zoals dat ook bij een smid, mulder en bakker voorkwam. Uit een doctorale scriptie van de hand van Ank van der Zee, verschenen in juni 1988 bij de Vrije Universiteit van Amsterdam en getiteld “Hoogeloon”, is een historisch-geografisch onderzoek gedaan naar deze nederzetting (ontwikkeling) tussen de 12^e en 19^e eeuw. In deze scriptie wordt het grondbezit in Hoogeloon beschreven dat eigendom was van de Abdij te Tongerlo. De ligging der percelen werd toen nog niet aangegeven met kadasternummer (dat was pas in 1830) maar met de naam van de akkers en de eigenaars van de ernaast gelegen grond. In de oudst vermelde opsomming van goederen tussen 1510 en 1539 wordt melding gemaakt van een perceel dat noordwaarts aan het erf van Dirck die Becker grensde en zuidwaarts aan een perceel van Antoon Ververst. Verder een perceel met de naam Bieracker grenzende aan Jacobs de Brouwer Wijf's erve, vermoedelijk de vrouw van Jacobs de Brouwer en waarschijnlijk ook een Vervest. Haar naam komt viermaal voor en een keer wordt ze iets moderner “de hujsvrouw van Jacobs die Brouwer” genoemd. Bijna alle akkernamen waren te lokaliseren en zijn in 1960 op kadasterkaarten vastgelegd. Zo blijkt het eerste perceel, dat grensde aan het erf van Dierck de Brouwer, langs het heuvels kerkpad te liggen en de naam Langakker te dragen. In 1743 komt de naam van de Becker (bakker) en Langakker nog eens terug en dan woont hier ene Willem Dircks de Becker. Jacob de Brouwer woonde in 1530 westelijk van de toren in de boerderij die daar tot 1930 heeft gestaan. De brouwerij die bij de boerderij hoorde is tot ongeveer 1670 in gebruik gebleven en in 1740 woonde daar nog ene Jacobs die behalve een boerderij ook een smederij had die er rond 1920 nog stond. Deze Jacobs was tevens schepen van Hoogeloon en heeft tientallen handtekeningen geplaatst in het schepenregister rond 1740.

De brouwerij moet rond 1670 verplaatst zijn naar de hoek van de Casterseweg. De oorzaak van deze verplaatsing is mogelijk een pestepidemie die in 1771 daar in Hoogeloon moet hebben geheerst en blijkbaar heeft men angst gehad voor besmetting van de waterputten die lagen op de helling tussen het kerkhof en riviertje de Panrijt.

De nieuwe boerderij-brouwerij moet zijn betrokken door de vader en moeder van de latere stichter van de Kluis, Daniël Vervest (de Brouwer). Mogelijk was de moeder van Daniël een Jacobs van de boerderij langs de toren. Behalve zoon Daniël moeten er zeker nog twee broers geweest zijn waarvan de ene in 1727 hoofdman was van het St. Joris Gilde. Zo'n eervolle en dikwijls dure functie

was aan een Vervest wel toevertrouwd. Verder zien we ook nog dat in 1742 ene Jan Vervest tot voogd wordt benoemd van een gezin met jeugdige kinderen waarvan zowel de vader alsook de moeder is overleden. Deze zo verantwoordelijke taak voerde hij op een voortreffelijke manier uit. Nog meer Vervesten worden in oude archieven vernoemd zoals een Pancratius in 1614 als zijnde eigenaar van de Langakker en in 1836 ene Cornelis Vervest als zijnde Koning van het St. Joris Gilde.

Als bijzonderheid kan nog worden genoemd dat in 1981 twee drinkputten werden gevonden achter de vroegere boerderij bij de toren. Het waren putten waarvan het onderste gedeelte bestond uit uitgeholde eikenstammen met een doorsneden van 100 cm. Deze putten dateren waarschijnlijk uit een periode van voor 1300 en er werd in een der putten nog resten van een deksel gevonden wat er op zou kunnen duiden dat dit een brouwersput is geweest.

Door bovenstaande gegevens krijgen we toch een ander beeld over de jeugd en omgeving waar deze Daniël Vervest was opgegroeid die door het beroep van zijn ouders en voorouders de bijnaam Daniël de Brouwer verwierf. Het was niet het arme herderskind dat niet kon lezen en schrijven, maar we moeten hem meer zien als een goed ontwikkeld zakelijk ingesteld en inventief persoon. Het is dan ook heel verklaarbaar dat deze jonge man een stuk hei gaat ontginnen, een brouwerij begint en in het vrije Gemertse gebied een kostschool begint waar kinderen van gegoede ouders Katholiek onderijs krijgen. Mogelijk heeft hij bij dit alles de hulp gehad van zijn medebroeders en het thuisfront in Hoogeloon, hoewel hij dit ook wel op eigen kracht en met eigen talenten tot stand heeft kunnen brengen.

Na een deugdzaam en godvruchtig leven, als ook door zijn beleid en verstandig gedrag waarmee hij de achting verworven had van niet alleen zijn medebroeders, maar ook van de geestelijken in de omtrek en in het bijzonder van degenen die hun kinderen aan de zorg der Broeders hadden toevertrouwd, stierf Daniël de Brouwer op 25 juli 1745 in de ouderdom van 71 jaar. Gezien de straten die zowel in Hoogeloon als in Boekel naar hem genoemd zijn zal de naam van deze stichter van de Kluis niet verloren gaan.

Noot:

Uit De Rosdoek nr. 54 1989 Heemkundekring De Acht Zaligheden

Uit Gemerts Heem nr. 1-2-1990 Daniël de Brouwer door Gerrit Beex

Geschiedenis der Congregatie door W.F. Beex

Ballade over Broeder Adrianus..

Dat ook vroeger het kloosterleven voor een Broeder niet altijd even gemakkelijk was mag blijken uit onderstaande ballade over enen Broeder Adrianus. Deze had blijkbaar wel wat moeite met de gelofte, die hij ooit had afgelegd om tijdens zijn verblijf in het klooster niet om te zien naar het vrouwelijk schoon. Toen in de twintiger jaren bij de bouw van het Broederhuis deze Broeder Adrianus een relatie aanknoopte met de kantinejuffrouw, kon dit blijkbaar bij de orde der Broeders Penitenten niet door de beugel en werd deze (liefdes) Broeder aan de poort gezet. En volgens enkele strofen van bijgaand spotlied gebeurde dit later nog eens bij de kloosters in Medenblik, Den Bosch en Beugen. Toen geen enkele kloosterpoort voor deze Broeder nog open ging, zocht hij zijn heil in Gemert, waar hij als een soort ordebewaker (veldwachter) was aangesteld. Maar ook hier was deze Adriaan van de Wateren door zijn manier van optreden niet zo heel geliefd bij de plaatselijke bevolking. Blijkbaar wilde het Gemeente Bestuur hem ook kwijt, daar ze hem zelfs een extra beloning wilden geven als hij maar naar elders wilde vertrekken. Dat men vroeger goed was in het maken van zogenaamde spotliederen (men denke maar eens aan de ode over het Vrouwtje van

*Adrianus onze behoeder
Was in Padua eens broeder
Maar hij deed niet als 't behoord
Daarop zetten ze 'm aan de poort.*

*Medeblik dat had hem later
Ook al gauw weer in de gater
Nauw was hij er in de guit
Of hij moest de poort weer uit.*

*In de Bosch en Beugen mede
Wat ze daar met Janus deden
Ja, daar was het ook niet mals
Eruit moest weer die arme hals*

*Nu van iedereen verlaten
Zag men hem in Gemerts straten
Met revolver en rapier
Handhaaft hij de orde hier.*

*Maar gij moogt hem zo niet laken
Hij kan zeer goed mosterd maken
Hooien kan hij bliksems vlug
Gezaagde boom draagt hij op z'n rug*

*Ook vermelden wij in ons zangen
Hoe hij paling weet te vangen
Als hij op Koks aan 't poeren is
Dan is het maar zelden mis*

*Toen zijn baas nog placht te jagen
Ging hij mee de ganse dagen
Nooit had hij een betere hond
Dan hij hier in Janus vond.*

*Anders ziet men hem maar zelden
In het bos en op de velden
Des te meer op het stadhuis
Want daar hoort hij blijkbaar thuis*

*Nu jaagt hij niet meer op de hazen
Op fietsen zit hij nu te azen
20 pakt hij soms op straat
's Morgens voor de mis aangaat*

*'s Avonds tegen elf uren
Kan hij zich ook nog eens kuren
Wee hen, die bij bier of wijn
Dan nog soms aan 't kaarten zijn.*

*Heeft hij u nog eens te pakken
En ge kunt goed fietsen lakken
O, dan geeft het niem endal
Want hij schenkt u wel 't geval*

*Maar hoort gij niet tot zijn vrinden
Dan zal hij u weldra vinden
Komt zo nauw niet wat hij zweert
Dat heeft meer dan één geleerd*

*Laat ons al te samen zingen
Janus kan de kost niet winnen
50 gulden bij zijn tractement
Dan is Janus weer content*

*O, hoe durft hij 't nog te wagen
50 pop er bij te vragen
Maar de leden van de Raad
Gooien het geld ook niet op de straat.*

*Men schonk hem, is 't geen schande
Een stel nieuwe fietsebanden
Om maar munt eruit te slaan
Als hij naar Roermond mocht gaan.*

*Neen, geen farizeeën streken
Baten hier om goed te spreken
Donderjagen van die vent
Mispunt algemeen bekent.*

Van Ruitersteeg naar Arendstraat.

J. van Rooy

Het leek de redactie van de Wanmeule een leuk idee om, bij de heropening van de Kluis, de oudst bekende doorgaande wegen op een kaart van ± 1898 aan te geven. De meest bekende hiervan was wel de zogenaamde Ruitersteeg. Deze wordt al beschreven in het boekje van W.F. Becx over de broeders Penitenten uit 1919. Van deze weg is bekend dat hij in 1742 bij de vestiging van Daniël de Brouwer in Boekel, achter de Kluis, dus ten oosten ervan liep. De broeders vonden dat niet zo prettig want de weg doorkruiste hun perceel. Ze hebben daarom enige tijd later gevraagd de weg te mogen verleggen naar de voorkant van de Kluis (de westzijde). Deze ruitersteeg ontleende zijn naam aan het feit dat er jaren voordat Daniël de Brouwer zich daar vestigde, ruiters op die weg gezien waren die noordwaarts trokken. De Ruitersteeg heeft bestaan tot aan de ruilverkaveling die in de jaren '60 in Boekel is uitgevoerd. Tot op heden zijn nog een paar stukken van deze oude weg in gebruik zoals het gedeelte van de Arend nest die parallel loopt aan de Handelseweg, waaraan de huisnummers 1-3-5 en 7 gelegen zijn. In het verlengde daarvan, in zuidwaartse richting, ziet men vanaf de Dennemark richting Handel 9 oude eikenbomen staan. Deze bomen markeren de ruitersteeg.

Verder liep er vanaf de Kluis (westwaarts) langs de voormalige bakkerij v.d. Ven en de molen, een weg richting Berkhoek en verder richting Peelstraat. Dat deze wegen in het natte jaargetijde moeilijk en vaak niet berijds- of begaanbaar waren behoeft geen betoog, vooral het traject dat door

Dooleggen liep. Op dit gebied lag in die tijd toch al een taboe. Het was drassig en nat en volgens de opvattingen van die tijd nergens voor geschikt alleen voor weiland

In het laatste kwart van de vorige eeuw wilden vooral Huize Padua maar ook de bewoners van Logt en Arend-nest, een betere verbinding. Op het eind van de 19^e eeuw gingen de landbouwmethoden veranderen. Er kwam een transportprobleem bij namelijk de aanvoer van guano. Dit is kalkrijke vogelmest uit Peru welke zeer geschikt was voor de kalkarme heidegronden. Men moest dit afhalen aan de haven in Veghel en vervoeren via de wegen over Boekel, welke wel de kortste waren, maar ook de slechtste. In het vroege voorjaar vaak niet berijdbaar, zeker niet met een behoorlijke vracht mest. Men moest dan vaak via Gemert, wat zeker anderhalf tot twee uur scheelde.

De vroege vaders van Boekel maakten plannen voor de aanleg van een kunstweg van Huize Padua naar Boekel. Men kon het maar niet eens worden over het traject en iedereen vond zijn eigen idee het beste. Als we Hannes Pennings (de krep) mogen geloven kan men in die tijd buiten vaak hoeren wat de bestuurders binnen probeerden te bespreken.

Toen in het jaar 1900 de wet op de leerplicht in werking trad, begonnen ook de bewoners van Logt en Arend-nest weer een woordje mee te spreken. Maar ook nu kon men het maar niet eens worden. In het jaar 1916 volgde de toenmalige secretaris van de gemeente Boekel, de heer Buskens, burgemeester Bouwens als burgemeester op. Men dacht dat het er nu wel van zou komen, maar helaas. En volgens verhalen uit die tijd moet burgemeester Buskens een gezegd hebben: "ieder van jullie in de raad, wethouders inclusief, stellen hun persoonlijke belangen boven die van de gemeenschap". In het begin van de twintiger jaren kwam het plan weer op de agenda. De burgemeester moet een keer gezegd hebben: "Die weg zal er komen al moet ik hem ook zelf betalen". Maar geen nood, broeder overste Gabriel kwam hem te hulp en voteerde f 10.000,- als bijdrage in de stichtingskosten. En het tracé heeft de burgemeester aangegeven door met de hand naar Huize Padua te wijzen met de woorden: "Van hier uit recht naar Huize Padua komt de nieuwe weg en daarmee basta; ik heb genoeg van het krakeel". In 1928 had Boekel "unne neije stjeëweg", en de mensen van Padua, Logt en Arend-nest konden met droge voeten in de "straot komme".

Verbindingen Boekel – Huize Padua.

Marij van Pelt – Vos

De weg over de Berkhoek.

Op 21-08-1886 schrijft het bestuur van Huize Padua een brief aan het gemeentebestuur van Boekel. Naar aanleiding van het feit dat er reeds verschillende kunstwegen in de gemeente zijn aangelegd vragen ook zij om een harde weg. Altijd moet men over Gemert, ook als men van Uden komt. Met dikwijls zware vrachten en rijtuigen is dat 1 ½ uur terwijl het anders 20 minuten zou zijn. Ook voor de bewoners van het gehucht de Logt zou het een hele vooruitgang zijn om een verharde weg te hebben. In het archief is een kladpapier van L. Verhofstad van 1886 bewaard gebleven waarop staat, dat de volkrijke gehuchten de Arendsnest en de Logt door een cordon van zandbergen van Boekel afgesloten worden.

In een brief van 5-11-1886 vraagt het gemeentebestuur van Boekel aan Provinciale Staten van Noord Brabant om een kunstweg aan te leggen door de Berkhoek. Schijnbaar was er in die tijd geen fatsoenlijk pad vanaf Boekel door de Arendsnest. Men kwam tenminste niet op het idee om daar een weg aan te leggen, terwijl dat toch eigenlijk logischer lijkt.

Op 11-11-1886 verlenen Provinciale Staten goedkeuring en 60% subsidie op aanleg en eenjarig onderhoud van de aan te leggen weg. De subsidie zal ten hoogste f 7.425,- bedragen. De weg zal een kruinbreedte krijgen van 8 meter waarvan een baan van 3 ½ m. zal worden verhard met Eijdsense grind. De weg zal lopen vanaf de verharde Gemertse weg over de Berkhoek, door de Logt naar de Kluis, om daar aan te sluiten op de particuliere grindweg naar Handel en zo ook verbinding te hebben met de provinciale weg Gemert - Boxmeer. De weg is 2087 m lang. Het is voor Huize Padua een grote verbetering, maar als verbinding met Boekel nog altijd een heel eind om.

De weg door de Arendsnest en de tram die er niet kwam.

Wanneer voor het eerst het idee geopperd is om de weg van Boekel over de Arendsnest naar Huize Padua te verharden, is niet meer na te gaan. Er zal wel jaren over gepraat zijn, zeker door de mensen die in de buurt woonden. In het archief is daar jammer genoeg niets van te vinden. De eerste keer dat er iets over in een gemeenteraadsverslag staat is in 1924. op 12 april van dat jaar besluit het gemeentebestuur van Boekel aan Jac. Koenen architect te Bladel opdracht te geven tot het maken van een tekening en begroting van een kunstweg Boekel - Huize Padua. Op 24-09-1924 wordt de weg als volgt vastgesteld: langs het klooster, door de "weitjes", langs Arendsnest en Logt naar Huize Padua. Ook wordt er in dat jaar geld geleend van C. Peeters en Chr. v.d. Boogaard ten behoeve van de wegaanleg.

De heer Koenen maakt een mooi plan, maar Ged. Staten keuren het af. In brief van 4-2-1925 schrijven zij, dat het hen niet verdedigbaar voorkomt, voor deze weg een verharding te kiezen van Zweedse granietkeien van de duurste soort terwijl daar bovendien een kostbaar rijwielpad aan zal worden toegevoegd. Voor deze dure uitvoering zal in geen geval subsidie gegeven worden. Gedeputeerde Staten stellen voor: een steenslagverharding met een spramex laag. Architect Koenen krijgt opdracht een nieuwe kostenbegroting te maken overeenkomstig het voorstel van Gedeputeerde Staten.

Op 12-4-1926 schrijft het bestuur van Huize Padua een brief aan het gemeentebestuur van Boekel, waarin gevraagd wordt, zo spoedig mogelijk te willen beginnen aan de ontworpen weg, al is het alleen maar in de vorm van een aarden baan. Ook komen zij nog eens terug op een al langer bestaand plan, om te proberen een tramverbinding vanaf Erp over Boekel en Handel naar Gemert te krijgen. Volgens hen is er meer kans van slagen wat dit plan betreft, als de aarden baan er al vast ligt. Over deze brief wordt door de raadsleden lang gepraat, vooral omdat enkelen van hen het niet eens zijn met de route van de weg, namelijk langs de kerk, Arendsnest en Logt. Zij vinden het beter deze weg aan te leggen door de Peelstraat, want dat is een stuk korter en zal dus goedkoper zijn. Ongetwijfeld zijn er ook nog ander mogelijkheden besproken, want volgens oudere inwoners van Boekel is er indertijd heel wat over te doen geweest, waar de weg moest komen. De meester raadsleden zijn voor de al goedgekeurde route, vooral omdat deze in het belang van de hele gemeente beter lijkt. In een volgende vergadering komt burgemeester Buskens terug op het vorige gesprek en de brief van Huize Padua. Hij heeft alle papieren nog eens nagekeken en daaruit blijkt, dat aan de eenmaal vastgestelde richting van de weg niets meer veranderd mag worden. Doet men dat toch dan vervalt de subsidie. De burgemeester verzoekt dus dringend niets te veranderen om dat anders het verharden van de weg Boekel-Handel onmogelijk wordt en het algemeen belang wordt geschaad. Het voorstel van de burgemeester is:

1. Beginnen met de aanleg van de aarden baan vanaf de kerk, volgens het plan van architect Koenen.

2. Aan de Nederlandse Heidemaatschappij opdracht geven de verschillende werkzaamheden uit te voeren.
3. Aan Burgemeester en Wethouders machtiging geven de noodzakelijke maatregelen te treffen zoals het aankopen van de benodigde grond.

Het voorstel wordt in stemming gebracht. Voor zijn v. Doren, v. Dale, v.d. Broek en v.d. Oever: tegen zijn v.d. Velden en v. Dijk. Besloten wordt tot het aanleggen van een aarden baan met fietspad zoals vastgesteld op 24-09-1924. De Nederlandse Heidemaatschappij heeft de perceeltjes grond opgemeten die aangekocht moeten worden, zodat de weg een breedte kan krijgen van 12 meter. Behalve van het R.K. Kerkbestuur wordt van de volgende personen grond aangekocht: W. v. Exel, H. Marinussen, A. Donkers, J.v.d. Aa, A.v.d. Boogaard, G. de Bie, W.v.d. Berg, Dan. de Wit, J.v.d.Horst, M.v. Sleuwen F.v.d. Wetering, M. Wassenberg, M. Cobussen, W. Scheepers, M. Roovers, W, Timmers, J. Aldthuizen, P.v.d. Crommenakker, L. Donkers, Adr. Emonds, J.H. Coppens en Adr. v. Dooren. In totaal wordt voor het aankopen van de grond f 2.591,88 betaald.

In juni 1927 is de aarden baan met fietspad bijna klaar. De lengte is \pm 2950 meter en de kosten zijn f 4500,-. Burgemeester Buskens heeft intussen op verschillende plaatsen besprekingen gevoerd betreffende het verkrijgen van een aansluiting op de stoomtram van 's Hertogenbosch naar Helmond. Op 6-9-1927 zegt hij dat hem is verteld, dat door de gemeente een subsidie van 30.000 á 40.000 gulden zal moeten worden verstrekt en dat zij ook aandeelhoudster moet worden, door het storten van nog eens f 10.000, -. Daar komt nog bij dat de tram verlies lijdt en geen dividend uitkeert. Voor deze grote financiële offers zou men slecht een ouderwets vervoermiddel krijgen, dat steeds meer concurrentie krijgt van de autobus. Bovendien zal door de Algemene Transportonderneming binnenkort een autobusdienst Uden-Gemert in exploitatie worden gebracht, waardoor de gemeente uit haar isolement wordt verlost. Reizigers zullen meerdere malen per dag in beide richtingen kunnen vertrekken. De burgemeester heeft contact opgenomen met overste en bestuur van Huize Padua. Zij zouden de tram zeer op prijs stellen, maar voelen toch meer voor een verharde weg en hebben daar ook meer financiële steun voor over. Er wordt dan ook besloten niet meer te streven naar een tramverbinding, maar zich helmaal te richten op verharding van de weg. Mede omdat Huize Padua f 10.000 wil bijdragen in de kosten, wordt uiteindelijk gekozen voor verharding met klinkers. Steenfabrieken worden aangeschreven en er worden monster ter keuring ontvangen. Toevallig wordt in die tijd de weg Dinther-Loosbroek aangelegd en op advies van de directeur van een steenfabriek, gaat de burgemeester daar een kijken. Het valt hem ontzettend tegen. De gebruikte stenen zijn erg krom en op 1 vierkante meter is minstens een kwart opening. Voor Boekel-Handel als doorvoerweg, met zwaar verkeer is dit absoluut onvoldoende. Gekozen wordt voor harde rechte Waalklinkers van f 16,50 per duizend. 1.300.000 worden er besteld. Zij zullen per schip geleverd worden aan de wal in Keldonk of Beek en daar door Boekelse vrachtrijders worden afgehaald. Annemer Hubert uit Nijmegen zal de stenen leggen.

En zo gebeurt het.

Op 3-8-1928 wordt de nieuwe klinkerweg van Boekel naar Huize Padua in gebruik genomen. Voor het grootste gedeelte heeft hij een kruinbreedte van 12 meter, een breedte van 4 m. is belegd met klinkers en de verharding van het fietspad bestaat uit grind. De lengte vanaf de kerk tot de aansluiting op de grindweg van Gemert bij Huize Padua is 3170 meter.

De weg is klaar. Er kan gelopen, gereden en gefietst worden.

De aanleg van de kunstweg Boekel – Handel.

Bart van de Ven

Een oude kwestie

Toen Burgemeester Buskens na enkele moeizame jaren van onderhandelen op 3 augustus 1928 ten overstaan van diverse notabelen (waaronder ook de toenmalige aannemer en wethouder van Eupen uit Gemert) de kunstweg Boekel-Handel mocht openen, had hij niet kunnen vermoeden dat deze weg via de heer van Eupen nog een staartje zou krijgen, of anders gezegd, dat deze aannemer nog een addertje onder het wegdek zou leggen. Want kort na het in gebruik nemen van deze kunstweg kreeg het Gemeentebestuur van Boekel een brief van de heer van Eupen waarin hij om betaling vroeg van de door hem verrichte werkzaamheden inzake de aanleg van deze weg en wel een bedrag van 5% van de totale kosten, zijnde een bedrag van f 1.750, -. De toenmalige vroede vaders moeten flink geschrokken zijn want behalve dat het een heel bedrag was voor die tijd, waren zij in de veronderstelling dat de adviezen en het toezicht houden op de diverse werkzaamheden van deze heer van Eupen geheel gratis zouden zijn geweest.

“Burgemeester, u kunt op mij rekenen.”

Toen in de twintiger jaren de plannen ontstonden voor de aanleg van genoemde weg, was de heer Buskens jr. Burgemeester in Boekel, terwijl zij vader hetzelfde ambt bekleden in Gemert waar de heer Schafrat Gemeentesecretaris was en de heer van Eupen de functie van wethouder vervulde.

Op zekere dag is Burgemeester Buskens jr. in de vergadering van Burgemeester en Wethouders te Gemert verschenen en moet daar gezegd hebben:

“Boekel-Handel wordt een prachtweg die ook voor Gemert van groot belang is? Daarom vragen wij den steun van uw gemeente. Wij vragen die steun niet in de vorm van geld, wij vragen slechts de hulp en het advies van wethouder van Eupen die ter zake deskundig is”

Hierop moet wethouder van Eupen geantwoord hebben:

“Burgemeester, u kunt op mij rekenen”.

Met dit geruststellende antwoord ging Burgemeester Buskens jr. naar Boekel terug waar hij met zijn bestuurders verder ging om aan deze weg te timmeren en begon de heer van Eupen met zijn adviezen voor de aanleg van de aarden baan, ging stenen keuren en was er bij toen Burgemeester en Wethouders de stenen aankochten. Verder liet hij zijn boekhouder loonlijsten opmaken en zorgde ervoor dat zijn voorwerker als deskundig arbeider op het werk present was.

Het was dan ook niet zo verwonderlijk dat het toenmalige Gemeentebestuur van Boekel de brief van de heer van Eupen met zijn eis tot betaling van f 1.750, - rustig naast zich neerlegde, want hun voorzitter Burgemeester Buskens had indertijd toch gezegd dat deze aannemer alles gratis zou doen!

Maar het bleef niet lang rustig want in mei 1929 is er weer een schrijven van de heer van Eupen waarin hij om een spoedige betaling aandringt. Ondertussen is Burgemeester Buskens overgeplaatst naar Uden en heeft de heer Schafrat zijn plaats in Boekel ingenomen. Deze gaat om

inlichtingen bij zijn voorganger in Uden die in een brief aan de Raad schrijft dat de heer van Eupen toch iets zou moeten worden betaald al was het maar voor zijn gemaakte onkosten betreffende reizen, het toezichthouden en voor zijn bemoeiingen bij de aankoop en vervoer der keien enzovoort.

Ondanks dat de gehele Raad er bij blijft dat de toenmalige voorzitter steeds heeft voorgesteld dat de heer van Eupen alles gratis zou doen wordt besloten om hem een bedrag te betalen van f 400, -. Als de aannemer daar geen genoegen mee wil nemen verhogen de vroede vaderen dit bedrag tot maar liefst f 600, -. Maar per schrijven van 16 december 1929 laat de heer van Eupen weten daar geen genoegen mee te nemen en verzoekt de Raad alsnog en wel vóór 31 december 1929 een bedrag te betalen van f 1.750,- zijnde 5% van de totale kosten van de weg. Hoewel hij meende recht te hebben op maar liefst 10% van die kosten gaat hij vanwege de goede vriendschapsbanden akkoord met de helft

Raad en raadsmannen.

Als door de Raad advies ingewonnen gaat worden bij haar Raadsman, mr. Zinnig Bergman te 's Hertogenbosch, geeft deze te kennen dat de heer van Eupen wel zwak staat en het hem moeilijk zal zijn om zijn recht te bewijzen, maar dat uit oogpunt van billijkheid hem toch wel enige vergoeding toekomt. Door dit advies voelt de Raad zich enigszins gesteund want zij hadden toch al reeds eerder de heer van Eupen een bedrag aangeboden van maar liefst f 600, -. Als Burgemeester Schafrat persoonlijk naar de heer van Eupen gaat om een minnelijke schikking te bewerkstelligen, maar deze hiervan niets wil weten, adviseert hij de Raad de brief voor kennisgeving aan te nemen.

Dat de tegenpartij ook niet stil zit mag blijken uit een brief die bij het gemeentebestuur binnenkomt d.d. 6 september 1930 van mr. Pastoors uit Eindhoven, die namens zijn cliënt van Eupen voorstelt om een bedrag van f 1.000,- te betalen waarmede zijn cliënt tevreden kan zijn mits dit bedrag binnen een maand zal worden voldaan. Zo niet dan zal dagvaarding volgen. Daar de Raad nog steeds van mening is dat van Eupen zijn diensten geheel gratis zou verlenen gaan zij niet verder op de zaak in en wachten rustig de verdere gebeurtenissen rustig af.

Rustig afwachten.

Dat was voor de zittende Raadsleden ook niet zo moeilijk want hun zittingsperiode was toch bijna voorbij en de Gemeenteraadsverkiezingen van 1931 stonden voor de deur. Om toch nog een laatste goede daad te verrichten bieden deze wijze mannen de heer van Eupen een bedrag aan van f 750,-. Maar als deze daar geen genoegen mee neemt en bij zijn eerdere eis van f 1.750,- blijft, valt tijdelijk het doek over de kwestie "Aanleg kunstweg Boekel-Handel".

Nieuwe raad.

Als in augustus 1931 de nieuwe Raad aantreedt en deze zaak nog eens aan de orde komt, verwijzen deze mannen naar de vorige Raad en vinden dat de heer van Eupen maar verhaal moet halen in Uden bij de voormalige Burgemeester Buskens. De zaak is ondertussen aanhangig gemaakt en dat niet alleen ambtelijke molens langzaam draaien maar ook die van Raadsmannen mag blijken uit het feit dat er in de jaren '31, '32 en '33 weinig of niets over deze zaak te doen is geweest. Tot maart 1934 er bij de Gemeente Boekel een dagvaarding binnen komt tot het betalen van f 1.750,-.

De pers gaat er zich mee bemoeien.

Daar er een rechtszaak aanhangig is gemaakt komt deze kwestie meer in de openbaarheid en zien wij zowel in de Zuid Willemsvaart als de Gemertse Courant uitgebreide Raadverslagen met commentaren. Ook verschijnen er ingezonden stukken in deze bladen, zowel van de hand van de

Pastoor de Raad houdt een toespraak n.a.v. de opening kunstweg Boekel-Handel dit gebeurde op 3 augustus 1928.

heer van Eupen als van de redactie van de Zuid Willemsvaart. "Brabantse bonhomie is prijzenswaardig maar niet al zij op dagvaardingen uitloopt", aldus een verslaggever van de Zuid Willemsvaart. Het over en weer gesteggel in de pers duurt tot 8 april 1936 wanneer de rechtbank een uitspraak doet in de zaak Gemeente Boekel-van Eupen en daarbij de Gemeente een schikking voorstelt om aan de heer van Eupen een bedrag te betalen van f 980,- voor zijn bemoeienissen bij de aanleg van de kunstweg Boekel-Handel.

Terug vanuit Den Bosch stellen dan ook Burgemeester en Wethouders de Raad voor deze schikking te aanvaarden om daardoor een einde te maken aan deze slepende kwestie. Dit voorstel wordt met 9 stemmen voor en 2 tegen aangenomen, waardoor er een einde is gekomen aan het staartje dat deze kunstweg Boekel-Handel kreeg en wat zo ongeveer tien jaar moest duren.

"De kluis" en "Huize Padua" in dialect.

M. van Sleuwen

Voor zover ik me herinner werd in Boekel vroeger voornamelijk gesproken van "De Kleuws" of eventueel "Padua" maar niet van "Huize Padua". "Padua" gaf voldoende aan wat bedoeld werd en "Huize" klonk niet erg Boekels. In de dialectenenquête Willems van 1886 vult H. Michiels bij het woord "kluis" voor Boekel in: "Kl ws", uit te spreken als "kleus". G.v.d. Elsen vulde in deze enquête voor Gemert in: "Kl s", uit te spreken als: "kleus".

Hierbij moeten we wel bedenken dat de invullers bij dit woord niet noodzakelijk aan "De Kluis" van Huize Padua gedacht hoeven te hebben. Maar de kluis zoals wij ze nu in banken en bepaalde huizen aantreffen, was in 1886 voor Boekel en Gemert ook niet waarschijnlijk.

De "eu" klank in "kleuws" voor Boekel en "Kleus" voor Gemert, zou doen vermoeden dat we hier met een meervoud te maken hebben, zoals bij "huizen" = "heuws in 't Boekels en "heus" in 't Gemerts dialect.

Zou dit kunnen betekenen dat men in het verleden in Boekel en Gemert "De Kluis" als meervoud heeft begrepen, dus als meerdere "Kluizen"?

Het dagelijks leven van de broeders Penitenten in de oude Kluis.

Een samenvatting van een aantal artikelen geschreven door Br. Dominicus (Antonius Hasselbach, geboren 5-6-1898, gestorven 8-12-1955), verhalend over een periode vanaf 1912. Deze artikelen verschenen vanaf 1955 in het tijdschrift "Iets".

Binnenkomst.

Vroeger stond er een hoge schansmuur vanaf de ingang van de laan tot bij de Capucijnenkerk. De ingang was tegenover het oude doktershuis en bestond uit een poort. Rechts van deze poort was een vierhoekige knop die verbonden was met een 30 meter lange ijzeren draad, die op ongeveer één meter hoogte over het binnenpleintje was gespannen tot aan de ingang van de oude Kluis. Daar hing de bel (kluisklepel). Men moest van de weg af hard trekken om die bel te luiden; ze werd dan ook niet voor niets trekbel genoemd. Het lawaai van de bel galmde door het hele huis. Broeder portier moest een hele wandeling maken om zijn bezoekers binnen te kunnen laten.

Interieur.

Was je eenmaal binnen, dan ontving Broeder portier je in een zogenaamde vestibule, die echter meer op een portiekje leek. Rechts en links daarvan waren spreekkamers. Dan kwam je in de kloostergang die 50 cm breed was en waar nog 2 zijgangetjes op uitkwamen. Eén voerde naar de kapel en novicenvertrek, naar het kantoor van vader Overste en naar de refter van de broeders. Bij het kantoor van vader Overste was een spreekkamer die tevens bestemd was voor Pater Directeur (later kantoor en magazijn van de huismeester). De andere gang leidde naar de keuken en de opwaskeuken (bijkeuken), die gevestigd waren in het St. Jozefpaviljoen. Dan was er nog een lange gang, ook in het St. Jozefpaviljoen, die we de bloemengang noemen. Deze liep uit op een werkelijke vestibule, waaraan een flinke spreekkamer was verbonden voor de hogere autoriteiten.

De bovenverdieping was verdeeld in kleine cellen voor de broeders met daarin een bed, tafel, stoel en een kleine ruimte om je gereed te maken voor de nachtrust. Dan was er nog een magazijn voor de kok en de huismeester en een spekkamer, waar de voorraad van de in de winter geslachte varkens werd bewaard. Spek was toen het hoofdmenu. Verder was er nog een ziekenkamer en kleemkerij. De verlichting bestond uit petroleumlampen en op de cellen had je een kaarsje (in 1919 kwam er elektriciteit). De verwarming bestond uit stookkachels, maar die stonden alleen in de recreatie- en novicenkamer. De wasgelegenheid bevond zich in de opwaskeuken. Daar stonden 's morgens om 4 uur, als de broeder gewekt werden, enige teiltjes klaar.

Rondom de oude kluis.

Op het erf van de kluis stond een wasserij, timmerwinkel, smederij en een grote boerderij met potstal. De kippen zaten boven de koeien op stok. Overdag scharrelden ze over het erf. Bovendien waren er nog paardenstallen (met 4 á 5 echte volbloedpaarden), wagenstallen enzovoort.

In de winter werden de varkens zomaar op het erf geslacht, bestemd voor de zomerprovisie. De zuivelbereiding bestond uit twee afdelingen; de boterbereiding en de bewaarplaats voor melk. Een grote molen bracht een boterkam in beweging. Twee afgerichte koeien stapten iedere morgen een paar uur rond in de molen.

Tussen 1919 en 1925 werd de boerderij gemoderniseerd. Er kwam een groepstal en gierput en de dieren gingen voortaan 's zomers in de wei. Er kwamen nieuwe kippenhokken en een moderne

machinale zuivelbereiding. De oude zuivelbereiding werd mattenmakerij en op het erf werden een bakkerij en slagerij gebouwd

Geïsoleerde ligging

De oude kluis lag vroeger nogal geïsoleerd. Vanaf Gemert liep er een grindweg tot Huize Padua. De gemeente Boekel kon men alleen bereiken via bos- en heidepaadjes. 's Zomers was het behoorlijk druk rondom de kluis vanwege de pelgrims die het genadeoord van Handel bezochten. 's Winters was er weinig aanloop. De families die hun zieken wilden bezoeken deden dat 's zomers, omdat het 's winters vanwege de slecht begaanbare wegen bijna onmogelijk was. Men ging tot aan Gemert met de tram en dan moest men via mulle zandwegen Huize Padua zien te bereiken. Een reis naar Den Bosch was in die tijd een heel karwei. Men moest zeer vroeg opstaan. Dan te voet of per rijktuig naar Gemert en van daaruit per tram naar Den Bosch. De tram vertrok om 7.00 uur vanuit Gemert. Een retourtje Den Bosch vergde een hele dag, van 7.00 tot 21.00 uur, maar dan moest je wel geluk hebben

Rond 1913 kregen de broeders toestemming om een fiets te gebruiken. Een hele verbetering. Het goederenvervoer was een ramp. Alles kwam per tram in Gemert aan en moest dan met karren vervoerd worden. De nieuwe weg van Boekel naar Huize Padua was een hele verbetering.

Ingetreden als broeder (1912).

Voor mij was het een hele overgang. Wat heb ik op mijn tanden moeten bijten om door te zetten. Na de eerste 6 weken vroeg Broeder Overste hoe het met mij ging. Ik antwoordde: "Nou vader Overste, niet erg rooskleurig. Het is veel honger en kou lijden" (in dat jaar was de winter erg streng en ik was in de vastentijd binnengekomen. Die oude monniken wisten wat vasten was!). Vader Overste antwoordde troosten: "Maar goed spek eten, dan word je nog een flinke vent".

Roken.

Er mocht helmaal niet gerookt worden. Wat heb ik lopen snakken naar een sigaar. Daarvoor in de plaats kreeg je heerlijke snuif. Acht dagen na de inkleding kreeg je een snuifdoos op zak. Bij naamfeesten werd er een rondje snuif gegeven. Degen die feest vierde moest de doos rondschuiven aan de gemeenschappelijke tafel, zodat de confraters hun reukorgaan konden vullen. Bij de grote Professie kreeg je als uitzet een Keuls potje met snuif mee. Om de twee maanden kon je het potje laten vullen. Mijn potje hoefde nooit bijgevuld te worden.

Toen kwam het kapittel van 1923. Vader Overste Alysus werd voor 3 jaar herkozen. De bisschop van Den Bosch, Monseigneur A. Diepen, had zijn goedkeuring gegeven aan het voorstel dat de broeders Penitenten vooraan zouden mogen roken. Ik was toen in Udenhout. Vader Overste zou de uitslag van het kapittel komen melden. We hadden natuurlijk al enige geruchten vernomen, maar we verkeerden in spanning over de uitslag. We gingen vader overste tegemoet tot het einde van de laan. Vader Overste zei meteen dat we in het vervolg mochten roken. Toen werd het kistje sigaren, dat een van de broeders alvast onder de arm had meegenomen, voor de dag gehaald. Samen brachten we Vader overste, ieder met een grote Havanna in de mond, dampend naar het convent. Ik weet zeker dat Monseigneur Diepen die avond door veel Broeders Penitenten is gezegend. De snuif behoorde tot het verleden en een nieuwe gezelligheid deed haar intrede in onze recreatie. Deze revolutie op ontspanningsgebied lijkt mij veel groter geweest te zijn dan alle volgende zoals radio, televisie, sport in korte broek enzovoort. Met de sigaar kwam een nieuw tijdperk, waardoor het tijdperk van de snuif met alle verouderde opvattingen voorgoed was afgelopen.

In 1912 bij mijn intrede in het convent, rookte ik mijn laatste sigaar vlak voor de deur van Huize Padua en gooide het peukje weemoedig weg. Ik had er toen geen vermoeden van dat mijn gouden jubileum opgeluisterd zou worden door een kring rokende confraters

Kersttijd.

Vanaf 11 november, de feestdag van de H. Martinus, tot aan Pasen vastten de broeders. Er was slechts een onderbreking tijdens de kersttijd. De eerste kerstdag was er een van ingetogen devotie. De nachtmis begon om 4 uur. De kapel was eenvoudig versierd. De verlichting was sober en bestond uit petroleumlampen; twee in het priesterkoor, één aan elk zijaltaar en vier in het schip van de kerk. De gezangen werden keurig uitgevoerd door acht broeders en 3 patiënten. Oude missen en kerstliederen werden meerstemmig gezongen. Na de plechtigheid ging ieder naar zijn afdeling, waar een geurende koffietafel stond te wachten bij een snorrende kolenkachel. Verder werd de dag door alle inwoners in gebed en stemmige sfeer doorgebracht. De recreatie was als op iedere andere dag; drie kwartier 's middags en 's avonds. Tweede kerstdag werd het feest door broeders, personeel en patiënten meer uiterlijk gevierd. De feesttafel kreeg extra aandacht. In 1932 kwam de eerste kerststal in het St. Jozefpaviljoen. De kerstgroep in de grote kapel is nu ongeveer 90 jaar oud en is van Belgische oorsprong.

Een penitent wordt soldaat.

Toen in 1914 de eerste wereldoorlog uitbrak werd broeder Bonaventura, werkzaam in de keuken, onder de wapenen geroepen. Hij was nog maar net in de congregatie ingetreden en had nog geen vrijstelling gekregen. Op de dag van de mobilisatie moest hij vertrekken. Zijn militaire uitrusting had hij bij zijn intrede meegebracht, omdat hij juist de dienst had verlaten. De pij werd weer verruild voor een soldatenrok. Zijn uitrusting werd door anderen in orde gemaakt en zijn ransel goed gevuld. Overste en broeders deden hem uitgeleide. Enkele weken later kwam zijn vrijstelling en kwam broeder Bonaventura weer terug in de kluis.

Voedselproblemen in de eerste Wereldoorlog.

De broeders hadden het meest te lijden aan voedselgebrek. De eigen granen moesten worden geleverd. De toegewezen voorraden kwamen slechts mondjesmaat binnen in verband met transport problemen. Het laatste anderhalf jaar werd de toestand kritiek. Brood, voornamelijk roggebrood, was er 2 of 3 keer per week. Bloem voor wittebrood was moeilijk te krijgen en als het er al was ging het naar de zieken. Zondags kregen we brood met een schijfje spek, zelfgemaakte jam of vet. De overige dagen was er 's morgens bonen- of erwtensoep, 's middags stamp en 's avonds pap en aardappelen. Aardappelmeel fabriceerden we zelf. Zelf slachten was verboden. Het vlees dat we kregen lag zondags op ons bord en de resten werden door de week gebruikt om af en toe iets hartig te eten. Om half vier 's morgens werden de vuren in de keuken al aangestoken om op tijd klaar te zijn, want de kolen waren bar slecht. Op de afdelingen stonden vulkachels, olielampen, carbidlampen, vetpotten enzovoort. Menig bos is in die tijd geveld, maar het was voor een goede zaak. Na de oorlog kwamen er vele veranderingen zoals elektriciteit, verwarming, een nieuwe weg naar Boekel, verandering van interieur bij de ziekenverpleging en zelfs het verpleegtenuue van de broeders dat voorheen uit een blauw linnen schort bestond veranderde in een witte schort.

Feesten.

De oude kluischrijver

Rond 1912 vierden de broeders ook jubilea. Op de dag van het jubileum was er 's morgens een eenvoudig ontbijt onder strikt silentium (stilte). Een zilveren feest werd gevierd in kerkelijke sfeer. Er was een gezongen hoogmis zonder assistentie. Het kerkkoor zong dan een meerstemmige mis en nog een feestcantate. Niet alle broeders konden in de mis aanwezig zijn want lekenverplegers waren er toen nog niet. Na de plechtigheid in de kerk moesten we elkaar aflossen, zodat iedereen in de gelegenheid was om de jubilaris te feliciteren. Het feestdiner ging net als op gewone dagen in 2 partijen. Het bestond uit 3 gangen. Eerste gang; soep. Tweede gang; aardappelen, groenten en vlees. Er werd een extra varken geslacht van een 600 pond, zodat ieder zich te goed kon doen aan de vette karbonaden. Derde gang; pudding. Die kwam slechts op tafel bij jubilea en kerkelijke feestdagen. Na het werk en de verspers kwamen de broeders weer bijeen in de refter om de jubilaris te huldigen, dat duurde van 2 tot 6 uur. Maar ook hier moesten de 2 partijen elkaar afwisselen. Tijdens de huldiging werd er door enkele broeders, met ervaring op dit gebied wat voorgedragen. Een levensschets deden ze in die tijd ook al. Klokslag 6 uur was de feestelijkheid afgelopen en nam het gewone leven weer zijn gang.

Het Onze Lieve Vrouwekapelletje.

Diny Volwater - Bongers

De oplettende voorbijganger van de nieuwe Kluis zal het misschien opvallen, dat tegenover dit prachtig gerestaureerde gebouw een klein kapelletje staat, letterlijk weggedoken langs de weg. En wellicht heeft menigeen zich afgevraagd wat voor bouwwerkje dit is en uit welke tijd het dateert.

Peter Lathouwers van Gemerts Heem deed veel spuurwerk hiernaar en met veel dank aan hem wil ik hiervan gebruik maken voor mijn artikel. Dit kapelletje werd gebouwd door de tweede opvolger van Daniël de Brouwer, namelijk Petrus Koymans, geboren te Breda in 1732 en overleden op 24 juni 1810 en begraven op het toenmalige Parochiekerkhof in Boekel.

Aanvankelijk stond er een Lieve Vrouwe-beeld in, waarvan de vorm niet bekend is, afkomstig uit de kerk van Breda. Later werd dit vervangen door een piëta; dit is een voorstelling van O.L. Vrouw van Smarten.

Deze piëta moet nog voor 1810 geplaatst zijn geweest omdat het overlijdensbericht van broeder Peterus Koymans dit gebeuren nog vermeldt, de datum echter niet. De piëta (zie foto) is ongeveer 45 cm hoog en was afkomstig uit de huiskapel van ene familie van Tulder uit Tilburg.

De conservator van het Museum voor Religieuze kunst in Uden heeft het gedateerd tussen 1540 en 1560 en het zou van oorsprong Vlaams zijn. In de loop van de tijd was het kapelletje bouwvallig geworden en herstel noodzakelijk. In 1868 wende de directeur van Huize Padua, de Capucijn Pater Alphonsus, zich hiertoe tot de Hertogin van Aremberg te Enghien (Edingen, België) die hiervoor een schenking deed van Frs 200,= en in 1871 konden de herstelwerkzaamheden beginnen.

Het bestaande kapelletje werd rondom ingebouwd, het leien dak met een cement laag bedekt en het beeld geschilderd.

In 1878 werd het van binnen geschilderd en er werd een nieuwe deur in gehangen, waarbij het vroegere houten traliwerk werd vervangen door een ijzeren in de bovenste helft van de deur. Tot 1946 heeft het oude beeld, de piëta, vrijwel onbeschermd het kapelletje bewoond. Toen vond met het veiliger om het te verwijderen en te vervangen door een replica. De piëta werd van zijn polychromie (veelkleurigheid) ontdaan door een schilder van Padua, de heer Bruisten om daarna te verhuizen naar de kapel van Mariahof, een huis van de Broeders Penitenten in Tilburg. De replica was een gipsen afgietsel, vervaardigd door Broeder Anselmus van Elten uit Gemert.

Later, in de jaren vijftig boetseerde Broeder Rafaël van Rooden (overleden in 1966) een beeld dat echter in de zestiger jaren verhuisde naar een ander huis van de Broeders Penitenten in West Duitsland. Hiervoor in de plaats kwam een geglazuurd keramiek reliëf, voorstellende O.L. Vrouwe van Altijddurende Bijstand. Dit is nog steeds aanwezig in het kapelletje. De deur is de laatste decennia vervangen door een ijzeren traliepoort.

Wellicht is dit kapelletje een van de oudste gebouwtjes die tot het grondgebied van Boekel behoren en het zou ontzetting jammer zijn als het niet voor de toekomst behouden kan blijven. In verband met de restauratie van de Kluis heeft dit kapelletje weer meer de aandacht gekregen van de Heemkundekring.

Zoals het nu staat zal het vroeg of laat “slachtoffer” worden van de verkeersdruk. Bovendien is het aan een flinke opknappbeurt toe. We hopen in de nabij toekomst mogelijkheid en financiële middelen te hebben om het bij de kluis te plaatsen of elders in die buurt in ere te herstellen. Misschien is er in het nieuw aangelegde park van de Kluis (zie de schets hiervan) een ereplaatsje te creëren voor ons Boekels Kapelletje.

In een van de volgende uitgaven van de “Wanmeule” wordt u op de hoogte gehouden.

De Landweer van Gemert. (nu de Landmeerse loop).

Uit; Gemerts Heem nr. 66 1977, Ad Otten

Volgens de thans heersende opvattingen betekent “landweer” een dam of dijk, bestemd voor de verdediging van het land tegen vijanden of tegen het water, terwijl men er ook mee kan bedoelen een krijgsmacht of deel daarvan, die ter verdediging van het land kan worden ingezet. Ook in het Middelnederlands taalgebruik hechtte men eenzelfde betekenis aan het begrip “landweer”. In “Beschrijvinge van de stad ende Meyerije van 's Hertogenbossche” door Jacob van Oudenhoven (editie van 1649, blz. 35) wordt het een en ander vermeld over de landweer van Oss. De ingezetenen van deze stad, liggende op de frontieren van Gelderland, zouden in het jaar 1359 “een zeer sware en langhe lantweer tegen de Geldersen hebben opgeworpen”. In de 14^e, 15^e en 16^e eeuw hebben de dorpen en steden der meyerij veel te lijden gehad van plunder- en strooptochten der Geldersers. Ook het Middeleeuwse Helmond had ter verdediging een landweer opgeworpen die zich veel verder om de stad uitstreekte dan de latere stadswallen (A. Frenken, Helmond in het verleden blz. 29 e.v.).

En dan de landweer tussen Boekel en Gemert. Van welke datum deze landweer dateert, is niet bekend, maar in 1478 moet hij er al geweest zijn, want in dat jaar wordt er in de Bossche Protocollen geschreven over de hoeve Strijbos te Handel, gelegen zijnde tussen die hoeve tot Haendel en die landtweer van Boekel. Ook in de Gemertse schepenprotocollen van die tijd wordt de landweer vermeld. In 1484 wordt namelijk geschreven van land, hey en wey beneven de landweer van Gemert op Esdonk.

Uit bovenstaande kan men concluderen dat de landweer van Gemert gelegen moet hebben aan de gemeentegrens met Boekel, Boekel behoorde tot het land van Ravenstein, een evenals Gemert zelfstandig dwergstaatje, evenwel in tegenstelling tot Gemert onder sterk Gelderse invloed. Van 1307 tot 1630 was het land van Ravenstein een Kleefs leen en daarna kwam het aan Palts-Neuburg.

Al met al lijkt het er op dat één der verklaringen voor het begrip “landweer”, gegeven in het Middelnederlands Handwoordenboek Verdam, geschreven lijkt op het lijf van de landweer van

Gemert. Deze verklaring luidt namelijk “verdedigingswerk tevens dienende als grensscheiding en barrière”.

Thans wordt de grens Boekel-Gemert gevormd door wat men noemt de Landmeerse loop, een waterloop die sedert mensenheugenis vanaf een punt boven Strijbos overtollig Peelwater afvoert in westelijke richting tot de Aa boven Koks. Het heeft er alle schijn van dat de landweer uit vroegere tijden een kleine wijziging heeft ondergaan en is geworden tot Landmeer. In de 17^e eeuw spreekt men nog altijd van landweer boven Strijbos, aan de Veerse hey en op Esdonk, terwijl men in de 18^e eeuw begint te twifelen of de grensscheiding met Boekel nu heet Landmeer dan wel Landweer. In de Gemertse schepenprotocollen treft men verschillende malen de naamgeving Landmeer aan, die werd doorgehaald en gecorrigeerd in Landweer. Niettemin hebben deze correcties niet kunnen voorkomen dat de benaming Landmeer ging overheersen.

Enkele opmerkingen over de grens Boekel – Gemert.

W. Corssmit

Bijgaand is afgebeeld de tegenwoordige grensscheiding tussen Boekel en Gemert. Opmerkelijk is dat de grens bijna de gehele Landmeerse loop volgt op een klein stuk na, gelegen tussen de oude Kluis en Capucijnenkerk. Op 18 juni 1742 koop Daniël de Brouwer een stuk grond grenzend aan een perceel wat hij een jaar daarvoor van de Gemeente Boekel had gekocht. Op dit tweede stuk grond wordt rond 1850 kerk en klooster van de Capucijnen gebouwd. De vraag is of dit perceel op Boekels dan wel op Gemerts grondgebied gelegen was. In het eerste geval heeft er zeker een grenscorrectie plaats gehad aangezien klooster en kerk der Capucijnen nu op Gemerts grondgebied liggen. In het tweede geval is het mogelijk dat de Landmeerse loop vroeger een ander richting volgde. Te denken valt aan de plaats waar nu de schansmuur loopt tussen oude kluis en Capucijnenkerk. Bekijk je de loop van de Landmeer wat nauwkeuriger dan valt het onnatuurlijke verloop zowel ten Oosten als ten Westen van de Daniël Brouwerstraat op. Laat je de Landmeerse loop de tegenwoordige grensscheiding volgen dan heeft hij een veel natuurlijker weg van Peel naar Aa en wel van Peelhorst in bijna rechte lijn naar het Aa-dal in de centrale slenk. Het verval is hier tamelijk groot, vandaar de bijna kaarsrechte loop. Een andere mogelijkheid is dat de loop gewijzigd is, omdat grond waarop rond 1850 gebouwd werd een betere afwatering moest krijgen of de loop is in zuidwaartse richting verlegd. Navraag bij de gemeentearchivaris van Gemert bracht over dit alles geen uitsluitsel. Peter Lathouwers van de Heemkundekring Gemert kan zich evenwel herinneren dat in geschriften sprake is van enkele grenscorrecties tussen Boekel en Gemert. Mij is onbekend of deze grenscorrecties hebben plaatsgevonden vóór de Franse Revolutie, toen Boekel nog deel uitmaakte van het Land van Ravenstein of daarna toen de beide gemeenten een deel waren van het Koninkrijk der Nederlanden.

Verder valt op dat ten westen van de Daniël Brouwerstraat de grens met Gemert een uitstulping op Boekels grondgebied heeft in de vorm van een driehoek. Het enige bouwwerk wat hierop gestaan heeft was de molen van v.d. Ven. De molenaar woonde op Boekels grondgebied en de molen stond op Gemerts grondgebied (zie Wanmeule no 3). De reden hiervan is mij onbekend.

Na dit vrij ingewikkelde stuk grensscheiding volgt de grens de Landmeerse loop tot de Aa. Natuurlijk is het ook mogelijk dat de grens tussen beide gemeenten altijd deze vorm heeft gehad. Wij zullen u in een van de volgende Wanmeules op de hoogte houden van onze naspeuringen.

De echte Boekelse broeders.

Enkele statistische gegevens uit de Catalogus van de Broeders Penitenten te Huize Padua vanaf 1742 tot en met 1986

1. broeder Antonius - Nicolaas van Gerwen (Tijssse)	
Geboren te Boekel	6-12-1773
Ingetreden	19-04-1807
Professie	19-04-1808
Overleden te Boekel (58 jaar oud)	19-02-1832
Begraven te Boekel	
2. Broeder Franciscus - Gerardus Bijvelts	
Geboren te Boekel	24-02-1773
Ingetreden	- - -
Professie	15-06-1815
Overleden te Boekel (73 jaar oud)	08-03-1846
Begraven te Boekel (Parochiekerkhof)	
3. Broeder Jodocus - Nicolaas Geerts (Jansens)	
Geboren te Boekel	11-10-1782
Ingetreden	- - -
Professie	12-01-1824
Overleden te Boekel (65 jaar oud)	19-10-1847
Als eerste Broeder Penitent begraven op de eigen begraafplaats In Huize Padua, later herbegraven te Handel	
4. Broeder Wilhelmus - Johannes Brodde	
Geboren te Boekel	4-11-1786
Ingetreden	- - -
Professie	30-09-1819
Overleden te Boekel (75 jaar oud)	13-01-1862
Begraven te Boekel (HP) herbegraven te Handel (PK)	
5. Broeder Justinus - Wilhelmus van de Wijnboom	
Geboren te Boekel	26-08-1979
Ingetreden	13-04-1902
Professie	25-03-1906
Overleden te Boekel (72 jaar oud)	28-02-1952
Begraven te Boekel (HP) herbegraven te Handel (PK)	
6. Broeder Eligius - Johannes van Laanen	
Geboren te Boekel	2-02-1896
Ingetreden	20-01-1916
Professie	20-01-1920
Overleden te Veghel (Ziekenhuis; 73 jaar oud)	9-01-1970
Begraven te Boekel (HP) herbegraven te Handel (PK)	

In totaal zijn 17 Broeders begraven te Boekel op het Parochiekerkhof. Hun overblijfselen zijn opgeruimd bij de aanleg van het tegenwoordige St. Agathaplein.

Hieronder volgen hun namen:

Broeder Daniël de Brouwer
 Broeder Petrus Teurlings
 Broeder Hubertus van den Boom
 Broeder Batholomeus Offermans
 Broeder Petrus Moeskops
 Broeder Adrianus van Rooy
 Broeder Franciscus Bastiaans
 Broeder Joannes Naelden

Broeder Antonius van den Eynde
Broeder Lambertus Beelen
Broeder Franciscus van Noord
Broeder Wilhelmus van Eyndhoven
Broeder Petrus Koymans
Broeder Jodocus van der Ven
Broeder Johannes Joosten
Broeder Antonius (Nicolaas van Gerwen)
Broeder Franciscus (Gerardus Bijvelts)

Vanaf 19-10-1847 (als Huize Padua een eigen kerkhof met begrafenisrecht krijgt) tot en met 9-01-1970 worden 80 broeders Penitenten eerst begraven op hun eigen begraafplaats te Huize Padua en later allen herbegraven op het Parochiekerkhof te Handel

Op 17-01-1975 wordt de eerste Broeder Penitent na zijn dood begraven op het Parochiekerkhof te Handel. Na hem worden er tot en met 1-01-1986 nog 13 Broeders te Handel begraven.

Nawoord:

de redactie

Het bestuur van de heemkundekring "St. Achten op Boeckel" en de redactie van de Wanmeule zijn het bestuur van Huize Padua en de grafische afdeling zeer erkentelijk voor hun grote bijdrage aan het tot stand komen van deze Wanmeule..

Met name de heren Lambers en van Dongen van de grafische afdeling alsmede de fotograaf Mart Witlox hebben, onder grote tijdsdruk, er alles aan gedaan om het geheel op tijd klaar te hebben. Verder bedanken we P. Lathouwers van heemkundekring Gemert voor de aanlevering van bronnenmateriaal en de auteurs van de verschillende artikelen,

We bedanken Mary van Slooten voor haar typewerk (digitalisering) van deze gegevens om ze zo op onze website te krijgen.